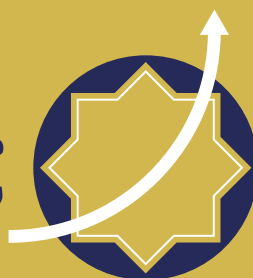

مواجهه‌ی چین با تحریم‌های اعمالی بر روسیه

بهار ۱۴۰۵

مرکز تحلیل
راهبردی و بین‌الملل

@ISACenter

الله الرحمن الرحيم

فهرست

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱	تحریم‌های روسیه
۱	تحریم‌های مرتبط با تجهیزات نظامی
۲	تحریم منابع درآمدی روسیه و انزوای اقتصادی
۲	تحریم بانک‌ها و شبکه‌های ارتباطات مالی روسیه
۳	نگاه به چین در جنگ اوکراین
۴	راهبرد چین در قبال جنگ اوکراین و تحریم‌های آن
۵	پاسخ‌های چین به تحریم‌های روسیه
۵	اعلام بی‌طرفی و عدم پایبندی به تحریم‌ها
۶	عدم ارسال مستقیم تسلیحات و تجهیزات جنگی
۷	دور زدن کنترل‌های صادراتی اقلام با کاربرد دوگانه
۹	دور زدن تحریم‌های مالی و تجاری
۹	جایگزین شدن شرکت‌های کوچک
۱۰	ناوگان سایه (Shadow Fleet)
۱۰	انتقال تولید به چین
۱۱	تجارت تهاتری
۱۱	تسویه مستقیم با ارزهای محلی
۱۱	جایگزین کردن شبکه‌های پرداخت
۱۲	استفاده از ارزهای دیجیتال
۱۲	موازنه قدرت با آمریکا
۱۳	تقویت روابط اقتصادی با روسیه جهت افزایش تاب‌آوری‌ها در برابر تحریم‌ها
۱۳	رشد روابط تجاری دوجانبه
۱۴	سرمایه‌گذاری چین در روسیه
۱۵	شرکت‌های تحریم شده چینی
۱۵	مقاوم سازی چین در برابر تحریم‌ها
۱۶	جمع‌بندی
۱۸	منابع

بسمه تعالی

مواجهه‌ی چین با تحریم‌های اعمالی بر روسیه

۱. مقدمه

با آغاز جنگ روسیه و اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، آمریکا در هماهنگی با گروه هفت، اتحادیه اروپا و ناتو، کمک‌های قابل توجه مادی و نظامی را به اوکراین ارائه و تحریم‌های گسترده‌ای را علیه روسیه اعمال کرد. آمریکا تلاش کرد تا در این نبرد با ساختن روایت نبرد حکومت‌های اقتدارگرا در برابر دموکراسی‌ها، چین را به عنوان حامی اصلی روسیه در جنگ معرفی کند و از این طریق اروپا را علاوه بر روسیه در مقابل چین نیز قرار دهد. لذا جنگ از همان ابتدا به صحنه نبرد میان غرب و شرق تبدیل شد.

از این رو چین نیز دلایل متعددی داشت که جنگ روسیه و اوکراین را نه یک جنگ منطقه‌ای بلکه هجمه‌ای برای مقاومت نظم قدیم برای گذار به نظم جدید و یک نظام چند قطبی ببیند. مواضع چین در قبال تحریم‌های آمریکا و متحدانش علیه روسیه را باید متأثر از نگاه کلانی دانست که چین به صحنه جنگ داشته است.

۲. تحریم‌های روسیه

تحریم‌های اعمالی بر روی روسیه بعد از جنگ دو هدف عمده جلوگیری از تجهیز نظامی و انزوای اقتصادی این کشور را پیگیری می‌کردند.

۱.۲. تحریم‌های مرتبط با تجهیز نظامی

در سال ۲۰۱۴، پس از آغاز درگیری روسیه و اوکراین، وزارت خارجه آمریکا ارسال سلاح به روسیه را ممنوع کرد. این ممنوعیت در سال ۲۰۱۵ با اصلاح مقررات صادراتی به ممنوعیت صادرات اقلام با کاربرد دوگانه نیز تسری یافت. در سال ۲۰۱۷ قانون کاتسا، تحریم هر شخص یا کشوری که با بخش دفاعی روسیه «معامله قابل توجه» انجام می‌داد را مجاز دانست. این تحریم ممنوعیت فروش سلاح به روسیه را از آمریکا به سایر کشورها تسری داد.^۱

در فوریه ۲۰۲۲، همزمان با دور جدید درگیری‌های روسیه و اوکراین، آمریکا به واسطه قانون محصولات مستقیم خارجی (FDPR)، دامنه محدودیت‌های صادرات اقلام با کاربرد دوگانه روسیه را به اقلامی که در خارج از آمریکا اما با استفاده از فناوری آمریکایی ساخته می‌شوند گسترش داد^۲ و در نهایت در مارس ۲۰۲۲، دولت آمریکا ITAR را به نحوی اصلاح کرد که روسیه در فهرست کشورهای قرار گیرد که برای آن‌ها سیاست رد کامل مجوزهای صادرات اعمال می‌شود و از این طریق صادرات تسلیحات به روسیه به طور کامل ممنوع شد.^۳

در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴، آمریکا با تمرکز بر کشورهای ثالث، شرکت‌ها و شبکه‌هایی را که در انتقال تسلیحات یا قطعات نظامی به روسیه نقش داشتند را به طور گسترده تحریم کرد.^۴

۲.۲. تحریم منابع درآمدی روسیه و انزوای اقتصادی

با آغاز جنگ روسیه و اوکراین آمریکا واردات نفت، گاز و زغال سنگ از روسیه را ممنوع کرد و سرمایه‌گذاری جدید آمریکا در بخش انرژی روسیه ممنوع شد. علاوه بر این در دسامبر ۲۰۲۲، آمریکا در کنار دیگر شرکایش، سقف قیمت ۶۰ دلار برای هر بشکه نفت صادراتی روسیه تعیین کردند که به موجب آن اگر معامله‌ای با قیمتی بالاتر از این میزان صورت می‌گرفت، شرکت‌های غربی از ارائه خدمات حمل و نقل دریایی، بیمه و تأمی مالی منع می‌شدند.^۵ بعدتر در فوریه ۲۰۲۳ سقف قیمتی برای فرآورده‌های نفتی نیز تعیین شد.^۶

در سال ۲۰۲۵، وزارت خزانه‌داری آمریکا چهار شرکت بزرگ نفتی روسیه، گازپروم نفت^۷ و سورگوت نفت‌گاز^۸، روس نفت^۹، لوک اویل^{۱۰} و تعداد زیادی از شرکت‌های تابعه آن‌ها را تحریم کرد^{۱۱}. همچنین با تمرکز بر شبکه دور زدن تحریم‌ها، وزارت خزانه‌داری ۱۸۳ نفتکش مرتبط با حمل و نقل نفت روسیه را تحریم کرد^{۱۲} که بعدها بر تعداد آن‌ها اضافه شد. در سال ۲۰۲۴، آمریکا واردات اورانیوم غنی شده^{۱۳}، آلومینیوم، مس و نیکل روسیه را نیز ممنوع کرد^{۱۴}.

۳.۲. تحریم بانک‌ها و شبکه‌های ارتباطات مالی روسیه

در نهایت آمریکا برای دستیابی به دو هدف فوق، بخش عمده‌ای از ارتباط سیستم بانکی روسیه با نظام مالی دلاری را قطع و دسترسی بانک‌های روسیه به شبکه مالی بین‌المللی را به شدت محدود کرد. آمریکا دسترسی بانک مرکزی روسیه به ذخایر دلاری خود را مسدود و عملاً امکان استفاده از بخش بزرگی از ذخایر ارزی آن را محدود کرد. انجام تراکنش توسط اکثر بانک‌های بزرگ روسیه به دلار آمریکا یا با اشخاص آمریکایی ممنوع و سرمایه‌گذاری جدید اشخاص آمریکایی در روسیه نیز ممنوع شد^{۱۵}. علاوه بر این، با حمایت آمریکا چند بانک بزرگ روسیه از دسترسی به سامانه سوئیفت (SWIFT) حذف شدند^{۱۶}.

۳. نگاه به چین در جنگ اوکراین

پیش از جنگ روسیه و اوکراین، در حالیکه دولت بایدن تلاش می‌کرد تا متحدین آمریکا را در رقابت استراتژیک علیه چین به خدمت گیرد، اما متحدین اروپایی آمریکا تمایلی برای پیوستن به این رقابت نداشتند. سه ماه قبل از آغاز جنگ «استفان والت» در مقاله‌ای با عنوان «آیا هرگز اروپا واقعاً با چین مقابله خواهد کرد؟» در مجله فارن پالیسی می‌نویسد که هرچند کشورهای اروپایی از قدرت رو به رشد چین نگرانند اما فاصله مکانی زیاد اروپا و چین از یکدیگر باعث می‌شود که اروپایی‌ها هیچ تهدیدی را برای عناصر امنیت ملی خودشان از سمت چین درک نکرده و با آمریکا در اعمال فشار و تحریم به چین همراهی نکنند. والت تاکید می‌کند که اروپایی‌ها اساساً بر خطراتی که نزدیک‌تر به کشورشان به وجود می‌آیند تمرکز می‌کنند و بیشتر کشورهای اروپایی برای کمک به حفظ توازن قدرت منطقه‌ای در آسیا عمیقاً تمایلی برای به خطر انداختن زندگی یا رفاه ندارند.^{۱۷}

مدیریت جنگ روسیه و اوکراین توسط آمریکا نشان می‌دهد که آمریکا از این جنگ در کنار مهار روسیه برای پررنگ کردن خطر چین برای متحدین اروپایی‌اش بهره برده است. این کار از طریق چند خط راهبردی موازی در دوره بایدن پیگیری شد. اول، آمریکا جنگ اوکراین را نبرد دموکراسی‌ها و اقتدارگراها می‌نامد و خط مشابَهت‌سازی چین و روسیه را در این عرصه پیگیری می‌کند. آمریکا این روایت را توسعه می‌دهد که جنگی که امروز در اروپا رخ داده می‌تواند هر جای دیگری توسط حکومت‌های استبدادی علیه دموکراسی‌ها رخ دهد مگر آنکه غرب و دموکراسی‌ها جلوی آن را بگیرند. وضعیت امروز اروپا و اوکراین وضعیت فردای آسیا و تایوان است. در همین زمان خط حمله زود هنگام چین به تایوان نیز پررنگ می‌شود. آمریکا روسیه و چین را تهدیدهای مشابهی برای صلح و نظم جهانی تصویر می‌کند. خط دوم را آمریکا بر روی بحران انرژی ایجاد شده در جنگ اوکراین شکل می‌دهد؛ بر این اساس که وابستگی به چین خصوصاً در انرژی‌های نوظهور و مواد معدنی حیاتی می‌تواند خطر روسیه را بار دیگر در تقابل با چین تکرار کند. مقامات دولت بایدن مکرر به اروپا هشدار می‌دهند که زنجیره‌های تأمین خودشان را از چین دور کنند. برای تکمیل این خط روایت و برای آنکه اروپا حاضر به اعمال محدودیت‌های اقتصادی و فناوری بر چین شود خط دیگری یعنی کمک‌های فنی و اقتصادی چین به روسیه در جنگ اوکراین به مرور زمان پررنگ می‌شود. آمریکا در طول جنگ پیوسته این خط را پرورش می‌دهد که غلبه و توان روسیه برای ادامه جنگ علیه اروپا ناشی از کمک‌های اساسی است که چین به پایگاه‌های دفاعی روسیه می‌کند^{۱۸} و یا با تداوم روابط تجاری خود موجب می‌شود که اقتصاد روسیه در برابر تحریم‌های آمریکا و اروپا مقاومت کند. به دنبال این ادعاها مقامات آمریکایی از وزرای خارجه اروپایی می‌خواهند که این نگرانی‌ها را مستقیماً با چین مطرح کرده و اقدامات مناسب را در مورد نهادها و شرکت‌هایی که پایگاه صنعتی روسیه را تقویت می‌کنند انجام دهند^{۱۹}.

در نتیجه این تصویرسازی، در ژوئن ۲۰۲۲، متحدان ناتو در بیانیه «مفهوم راهبردی ناتو» با مبنا قرار دادن حمایت چین از روسیه در جنگ بیان می‌کند که «تعمیق همکاری استراتژیک بین چین و روسیه و تلاش‌های تقویت‌کننده متقابل آن‌ها برای تضعیف نظم بین‌المللی مبتنی بر قوانین، برخلاف ارزش‌ها و منافع ما است.» آن‌ها متعهد می‌شوند که با یکدیگر همکاری کنند تا به «چالش‌های سیستماتیک ایجاد شده توسط چین برای امنیت یورو آتلانتیک رسیدگی کنند و از توانایی پایدار ناتو برای تضمین دفاع و امنیت متحدان اطمینان حاصل کنند.»^{۳۱} علاوه بر این در نتیجه این راهبرد آمریکایی، اتحادیه اروپا تمایل و حرکت خود به سمت سیاست «ریسک‌زدایی» از زنجیره‌های تأمین و همراهی با آمریکا در اعمال فشار، تحریم‌ها و کنترل‌های صادراتی علیه چین را نشان می‌دهد. به طور خلاصه، جنگ اوکراین بستری است که آمریکا در آن تلاش می‌کند تا روسیه و چین را به طور همزمان مهار کند و نتیجه آن می‌تواند تضعیف روندهایی باشد که نظم جهانی جدید و گذار به نظم چند قطبی را پیگیری می‌کنند. در دسامبر ۲۰۲۲، فو کونگ سفیر چین در اتحادیه اروپا به نتایج این فشارها اشاره می‌کند و می‌گوید بحران اوکراین، پکن را در «وضعیت بسیار دشواری» قرار داده و به روابط چین با اتحادیه اروپا آسیب رسانده است. سفیر فو می‌گوید که چین خود را به عنوان «خسارت جانبی» بحران می‌بیند.^{۳۲}

۴. راهبرد چین در قبال جنگ اوکراین و تحریم‌های آن

این بستر، نگاه و راهبرد چین را به تحریم‌های اعمالی بر روسیه و نیز تحریم‌هایی که به تبع آن شرکت‌ها و منافع چینی را هدف قرار می‌دهد را تنظیم می‌کند. موضع چین در قبال تحریم‌های اعمالی بر اثر جنگ اوکراین به گونه‌ای بوده است که اولاً، روسیه را به عنوان یک شریک راهبردی چین در گذار به نظم جدید جهانی تضعیف نکرده و تا حد ممکن تقویت کند. دوم، تصویرسازی آمریکا برای اروپا در مورد چین را تا حد امکان تشدید نکند تا چین بتواند به روابط خود با اروپا و حتی آمریکا ادامه دهد. سوم، عملکرد چین نهایتاً تضعیف‌کننده نظم آمریکایی و ستون‌های آن باشد. چهارم، در عین حال کمترین آسیب را به مسیر رشد و توسعه چین برساند و چین بیشترین بهره را از آن ببرد. بررسی رفتار چین در قبال تحریم‌های اعمالی بر روسیه نشان می‌دهد که ایجاد تعادل بین این اهداف به نظر متناقض و حفظ آن در مسیر تحولات جنگ شاکله راهبرد چین در مواجهه با جنگ اوکراین و تحریم‌های ناشی از آن را شکل می‌دهد.

چگونگی پاسخ چین را می‌توان در محتوای اعلام مشارکت استراتژیک چین و روسیه در ژوئن ۲۰۲۱ و بیانیه‌ی مشترکی که چین و روسیه در چهارم فوریه ۲۰۲۲، چند روز پیش از آغاز جنگ درباره نگاه و روابطشان در شرایط در حال گذار و نظم جدید روابط بین‌الملل منتشر کردند، مشاهده کرد. بر مبنای این بیانیه‌ها در روابطشان هیچ محدودیتی ندارند و هر چند دو کشور متحد رسمی نیستند اما بهتر از هر متحدی با یکدیگر همکاری خواهند کرد. این مشارکت با ارائه مدل جدیدی از روابط بین‌الملل بر اساس عدم اتحاد ضمن تقویت راهبرد استراتژیک دو کشور در دوره گذار به نظم جدید، آن‌ها را از آسیب‌های یک اتحاد سنتی در امان نگاه می‌داشت.

بر مبنای این اصل راهبردی، در عمل چین راهبرد خود در مقابله با تحریم‌های آمریکا علیه روسیه را در چند محور زیر پیگیری کرد. این محورها ترکیبی از مواضع سیاسی، اقتصادی و فنی بوده است.

- اعلام بی طرفی و عدم پایبندی به تحریم‌ها
- عدم ورود مستقیم به جنگ روسیه و عدم ارسال تسلیحات برای آن
- تبدیل شدن به مرکز و بستر لازم برای دور زدن تحریم‌های روسیه
- تقویت روابط اقتصادی با روسیه جهت افزایش تاب‌آوری‌ها در برابر تحریم‌ها

۵. پاسخ‌های چین به تحریم‌های روسیه

۱.۵. اعلام بی طرفی و عدم پایبندی به تحریم‌ها

چین از ابتدا نسبت به طرفین جنگ موضع بی طرفی اعلام و تلاش کرد خود را به عنوان یک میانجی بین‌المللی معرفی کند. همچنین چند ابتکار دیپلماتیک از جمله ابتکار دوازده ماده‌ای «موضع چین در مورد حل و فصل سیاسی بحران اوکراین» در فوریه ۲۰۲۳ منتشر کرد. این ابتکارها بر اصول اساسی اصلی حقوق بین‌الملل مانند احترام به حاکمیت، استقلال و تمامیت ارضی تأکید می‌کردند.

چین برای تأکید بر موضع بی طرفی خود، روابط عادی تجاری و اقتصادی با اوکراین را نیز حفظ کرد. دامنه کالاهای مبادله شده میان چین و اوکراین در این زمان حتی به پهپادهای چینی تجاری رسید که گزارش شده در جنگ علیه روسیه استفاده می‌شد.

در همین حال دولت چین بارها تحریم‌های غرب علیه روسیه را «غیرقانونی» و «فاقد مبنای حقوق بین‌الملل» توصیف کرد که به عنوان ابزار فشار سیاسی غرب، ثبات زنجیره‌های تأمین جهانی را مختل می‌کند. چین با تأکید صریح بر مخالفت خود با این تحریم‌ها، پیوسته بر ضرورت تداوم تجارت عادی تأکید کرد.

مخالفت چین با تحریم‌های آمریکا صرفاً در محدوده بیانیه‌های سیاسی نبود و در ساختار اجرایی آن نیز نمود داشت. وزارت بازرگانی چین به شرکت‌هایی که به تحریم‌های اعمال شده توسط آمریکا و متحدانش علیه روسیه پایبند بودند و این پایبندی ممکن بود تعاملاتشان با شرکت‌های چینی را تحت فشار قرار دهد، هشدار داد که ممکن است با عواقبی در بازار چین مواجه شوند.

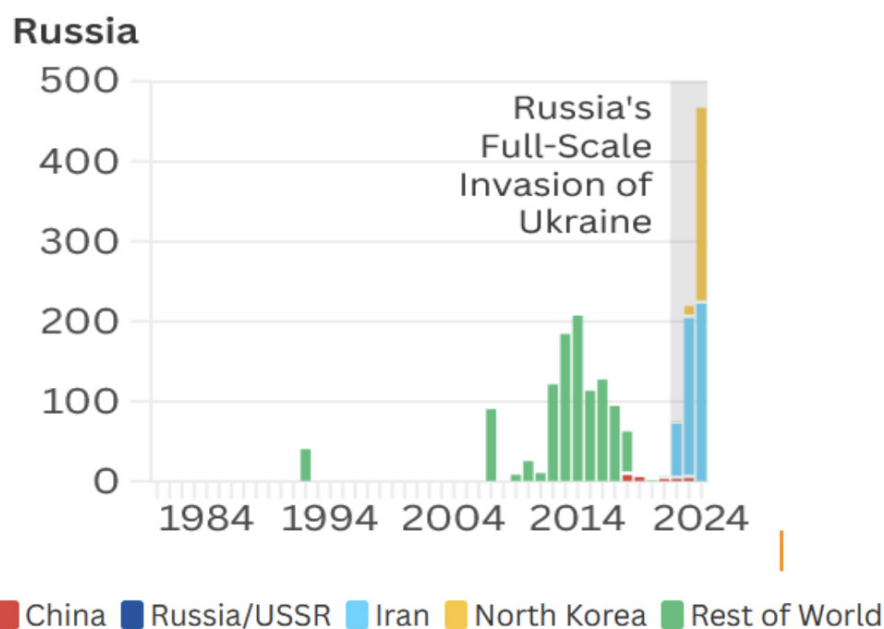
این مواضع آشکارا با نظم بین‌المللی موجود مخالفت و ستون تحریم‌های مالی و تجاری آن را تضعیف می‌کرد و در عمل حمایت روسیه از چین را نشان می‌داد.

۲.۵. عدم ارسال مستقیم تسلیحات و تجهیزات جنگی

چین در راستای رد سیاست اتحادهای سنتی نه تنها از ورود مستقیم به جنگ اوکراین خودداری کرد، بلکه از ارسال سلاح به نزدیک‌ترین شریک راهبردی خود نیز امتناع کرد. براساس گزارش‌های مقامات آمریکایی تاکنون شواهدی مبنی بر ارسال گسترده مستقیم سلاح به روسیه از چین وجود نداشته است^{۳۹}. چین بر خلاف سایر شرکای روسیه مانند ایران و یا کره شمالی، به دلیل وابستگی گسترده‌ای که به بازارهای مالی جهانی دارد، محتاطانه رفتار کرده و از ارسال تسلیحات به شریک راهبردی‌اش خودداری کرده است. نمودار زیر ارسال تسلیحات به روسیه را از طریق سه شریک راهبردی‌اش نشان می‌دهد. چین در این سال‌ها کمترین میزان ارسال تسلیحات به روسیه را داشته است.

نمودار 1 صادرات سلاح به روسیه بر حسب میلیون واحد شاخص روند SIPRI (TIV)³⁰

۳.۵. تبدیل شدن به بستر مرکزی دور زدن تحریم‌های روسیه

چین در جریان تحریم‌های اعمالی بر روسیه به عنوان مرکز اصلی برای دور زدن تحریم‌های روسیه قرار گرفته و اقدامات متعددی را در این راستا با هدف تضعیف هر دو هدف اصلی تحریم‌ها انجام داده است.

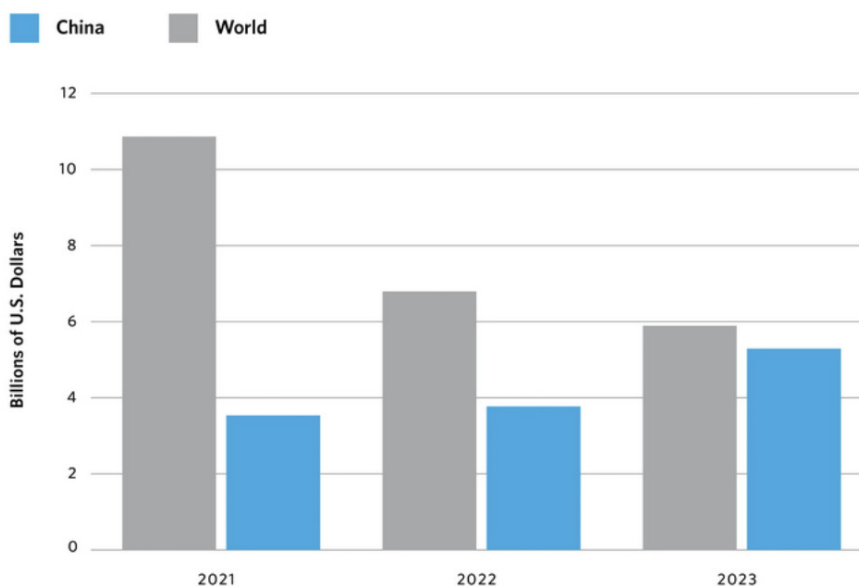

۴.۵. دور زدن کنترل‌های صادراتی اقلام با کاربرد دوگانه

هر چند چین از ارسال رسمی سلاح به روسیه خودداری کرده است اما با تأمین اقلام با کاربرد دوگانه فرصت لازم را برای تداوم اهداف جنگ فراهم کرده است. این استراتژی ضمن فراهم کردن امکان انکارپذیری به چین اجازه می‌داد تا حد ممکن روابط خود را با اروپا و آمریکا حفظ کند.

آمریکا و متحدینش، فهرستی هماهنگ شامل ۵۰ کالا را تحت عنوان «اقلام با اولویت بالا در میدان نبرد» (CHPL) شناسایی کرده و آن‌ها را تحت کنترل‌های هماهنگ قرار داده‌اند. این کنترل‌ها با هدف محدود کردن دسترسی روسیه به قطعات مورد نیاز برای تولید سلاح‌های پیشرفته مانند موشک، پهپاد و تانک ایجاد شده بود.

بر اساس مطالعه‌ی مشترکی از مدرسه اقتصاد کیف با گروه کاری بین‌المللی یرماک-مک فال، در ۱۰ ماه نخست سال ۲۰۲۳، واردات «اقلام با اولویت بالا در میدان نبرد» توسط روسیه به ۸٫۷۷ میلیارد دلار رسید که تنها ۱۰٪ کمتر از قبل از تحریم‌ها بوده است^{۳۱}. بر اساس گزارش‌های اداره کل گمرک چین وابستگی روسیه به چین در این حوزه از ۳۲ درصد در سال ۲۰۲۱ به ۸۹ درصد در سال ۲۰۲۳ افزایش یافته است^{۳۲}.

نمودار 2- صادرات اقلام با اولویت بالای میدان نبرد از چین به روسیه در مقایسه با سایر جهان³³

گزارش مدرسه اقتصاد کیف با گروه یرماک-مک فال به ارائه جزئیات چگونگی واردات قطعات برای تولید نظامی روسیه علی‌رغم کنترل های صادراتی می‌پردازد. بر اساس این گزارش روسیه توانسته است زنجیره تأمین کالای های کنترل شده خود را بازسازی کند. اما تغییراتی در این زنجیره رخ داده است. این گزارش اطاعات مربوط به ۲,۸۰۰ قطعه منفرد را به همراه اطلاعات دقیق شرکت‌های تولیدکننده آن‌ها را مستند کرده است که تا آن زمان در تسلیحات روسی در میدان نبرد یافت شده بودند. اطلاعات گزارش در مورد شرکت‌های تولیدکننده این قطعات نشان می‌دهد که:

- حداقل ۴۳.۹ درصد از کالاهای کنترل شده وارد شده به روسیه از کشورهای ائتلاف تحریم بودند. شرکت‌های آمریکایی مستقر در آمریکا به تنهایی ۲۵ درصد آن‌ها را تولید کرده بودند.
- ۶۳.۱ درصد از این کالاها در چین تولید شده بودند.
- شرکت‌های چینی و هنگ‌کنگ ۶۸.۹ درصد از این کالاها را به روسیه فروخته بودند.
- ۷۵.۹ درصد از این کالاها از طریق چین و هنگ‌کنگ به روسیه ارسال شده بودند.

گزارشی از کارنگی نیز برآورد می‌کند که در سال ۲۰۲۳، شرکت‌های چینی ۴۹ درصد از «اقلام با اولویت بالا» صادر شده از چین به روسیه را تولید کردند؛ ۱۶ درصد دیگر در کارخانه‌های چین متعلق به شرکت‌های غربی تولید شده بود و احتمالاً از طریق واسطه‌های چینی یا هنگ‌کنگ به روسیه منتقل شده‌اند. همچنین چین و هنگ‌کنگ مسیر انتقال ۱۸ درصد دیگر از این اقلام تولید شده در خارج از چین را تشکیل داده‌اند.^{۳۴}

علاوه بر این گزارش‌های دیگری نشان می‌دهند که کالاهای چینی به واسطه کشورهای ثالث به بازار و یا میدان جنگی روسیه ورود پیدا کرده‌اند. برای مثال در فوریه ۲۰۲۶ بلومبرگ گزارش می‌دهد که پهپادهای چینی از طریق واسطه‌ها در تایلند به روسیه ارسال می‌شوند. مبنای این گزارش‌ها افزایش صادرات پهپادهای چینی به تایلند از سال ۲۰۲۲ و متعاقباً افزایش صادرات پهپادهای تایلندی به روسیه در این زمان است.^{۳۵}

این گزارش‌ها با وجود برخی تفاوت‌ها همه تأیید می‌کنند که بخش عمده «اقلام با اولویت بالا» وارد شده به روسیه در چین تولید شده یا از چین منشأ گرفته‌اند و در نهایت تأیید کننده نقش اساسی چین در دورزدن کنترل‌های صادراتی روسیه هستند. گزارش‌ها نشان می‌دهند که چین به چند طریق رژیم‌های کنترل صادرات آمریکا و متحدانش را در قبال روسیه تضعیف کرده است.

اول، چین با عدم پذیرش رژیم‌های کنترل صادراتی اعمال شده بر روسیه، این فرصت را برای مجموعه صنعتی خود فراهم کرده است که جایگزین کالاهای ممنوع شده غرب در روسیه را بگیرند. این کالاها یا تولیدات شرکت‌های بومی چینی هستند و یا در خطوط تولید چینی شرکت‌های غربی تولید شده‌اند. گزارش‌ها نشان می‌دهد که سهم شرکت‌های بومی چینی در صادرات این کالاها به روسیه افزایش پیدا کرده است.

دوم، نهادهای چینی و هنگ‌کنگی به‌عنوان مراکز انتقال مجدد کالا عمل می‌کنند. آن‌ها اغلب در ظاهر به‌عنوان خریداران نهایی محصولات تحت کنترل صادراتی معرفی می‌شوند، اما در عمل این کالاها را به روسیه منتقل می‌کنند. گاهی فروش‌ها از طریق چندین بازار ثالث هدایت می‌شوند. تغییر کدهای طبقه‌بندی گمرکی، استفاده از شرکت‌های پوششی متعدد امکان پنهان‌سازی هویت واقعی کالا، مالکیت و تولیدکنندگان آن را فراهم می‌کند. سوم، چین برخی فناوری‌ها را به روسیه منتقل کرده یا در پروژه‌های تولیدی مشترک در آنجا سرمایه‌گذاری کرده است تا محدودیت‌های صادراتی را دور بزند. در ژوئیه ۲۰۲۵، بلومبرگ از یک سرمایه‌گذاری مشترک میان شرکت چینی تولیدکننده پهپاد و قطعات «Autel Robotics» و شرکت پهپادی روسی تحت تحریم «Aero-HIT» برای تولید پهپادهای Autel در داخل روسیه خبر داد.^{۳۶}

۵.۵. دور زدن تحریم‌های مالی و تجاری

تحریم‌های مالی و تجاری که با هدف انزوای اقتصادی روسیه اعمال شده‌اند، دو بخش انتقال کالا و تبادلات مالی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. چین در هر دو نقطه همکاری‌های موثری را با روسیه در راستای تضعیف تحریم‌ها و دور زدن آن‌ها انجام داده است.

جایگزین شدن شرکت‌های کوچک

شرکت‌های بزرگ چینی به‌خصوص آن‌هایی که به بازارهای آمریکا و اروپا وابسته بودند و به دلار و سیستم مالی بین‌المللی نیاز داشتند، یا در بورس‌های بین‌المللی حضور داشتند، معمولاً ریسک تحریم‌های ثانویه آمریکا را جدی گرفتند. برخی معاملات را کاهش دادند یا از حوزه‌های حساس (مثل فناوری پیشرفته، مالی، تجهیزات دوگانه‌کاربرد) فاصله گرفتند و فقط در چارچوب‌های محدودتری با روسیه کار کردند. در مقابل، تعداد زیادی از شرکت‌های کوچک و متوسط، شرکت‌های کمتر شناخته‌شده، واسطه‌ها و شرکت‌های صوری وارد میدان شدند و کالاهایی را تأمین کردند که قبلاً توسط شرکت‌های بزرگ یا غربی عرضه می‌شد. این شرکت‌ها چون وابستگی کمتری به بازارهای غربی داشتند ریسک تحریم را بیشتر پذیرفتند. آن‌ها بعضاً در شبکه‌های پیچیده‌تری از تجارت (گاهی با واسطه در کشور ثالث) فعالیت می‌کنند. بزرگی ساختار اقتصاد چین این اجازه را می‌دهد که هزاران شرکت کوچک و انعطاف‌پذیر بتوانند تقاضای بالای روسیه را برای کالاهای صنعتی با حساسیت بالای ریسک تحریمی را خصوصاً در حوزه‌های حساس الکترونیک تأمین کنند.

به‌عنوان شاهدی بر حضور شرکت‌های کوچک، معاون اول مدیرعامل سبربانک^{۳۷} در ژوئن ۲۰۲۵ گزارش داده بود در سال ۲۰۲۴، تعداد کسب و کارهای کوچک و متوسط چینی که در این بانک حساب باز کرده‌اند، نسبت به سال ۲۰۲۳، ۵۰ درصد افزایش یافته است.^{۳۸}

همچنین گزارش‌هایی از اقدامات فعالانه دولت چین برای ایجاد بستر برای همکاری این شرکت‌های کوچک و بعضاً محلی با روسیه پس از تحریم‌ها وجود دارد، به عنوان مثال در آخر آوریل ۲۰۲۲، مقامات استانی شاندونگ میزبان کنفرانسی بودند که در آن سازندگان قطعات مکانیکی و الکترونیکی از چین و روسیه حضور داشتند. مقامات دولتی محلی از افزایش تجارت بین شرکت‌های محلی و نهادهای روسی ابراز علاقه کردند. همزمان گزارش‌ها نشان می‌داد که شعبه چانگ کینگ اتاق بازرگانی بین‌المللی چین با بانک دولتی کونلن که قبلاً به دلیل ارتباط با ایران تحریم شده بود برای تسهیل صادرات به روسیه شریک شده است.^{۳۹}

ناوگان سایه (Shadow Fleet)

پس از تحریم‌های نفتی بر روسیه، چین به بزرگترین خریدار نفت روسیه تبدیل شده است. روسیه با درس گرفتن از تجربه ایران و چین در زمینه انتقال نفت تحریمی، بخش مهمی از صادرات نفت خود را به چین از طریق شبکه‌ای از کشتی‌های عمدتاً فرسوده‌ای انجام می‌دهد که با عدم دریافت بیمه‌های غربی و خدمات حمل‌ونقل متداول توانسته‌اند از شبکه ردیابی تحریمی غرب در امان بمانند. این نفتکش‌ها فعالیت خود را از طریق مالکیت‌های مبهم، ثبت تحت پرچم‌های مختلف، خاموش کردن سیستم شناسایی خودکار (AIS)، و انتقال نفت در میان دریا به کشتی‌های دیگر پنهان می‌کنند.^{۴۰}

بیشتر نفت روسیه که از طریق این ناوگان حمل می‌شود، به چین، به ویژه بنادر استان شاندونگ و پالایشگاه‌های مستقل تی‌پات ارسال می‌شود. پذیرش چین برای انجام مخاطرات تجارت از طریق این ناوگان هم به روسیه فرصت می‌دهد تا نفت خود را با قیمت بالاتر از سقف تعیین شده بفروشد و هم به چین فرصتی برای خرید نفت به قیمتی پائین‌تر از بازارهای جهانی می‌دهد.

تحریم‌های جدید و هدف قرار دادن مستقیم شرکت‌های نفتی روسیه به این معنی است که تمایل خریداران به خرید مستقیم نفت روسیه به دلیل ترس از فرار گرفتن در معرض تحریم‌های ثانویه کاهش می‌یابد و این شرکت‌ها را مجبور می‌کند برای اجاره نفتکش‌ها و معامله نفت به زنجیره‌های طولانی‌تری از واسطه‌ها تکیه کنند که هزینه‌ها و پیچیدگی‌های اضافی را به همراه دارد.^{۴۱}

انتقال تولید به چین

برخی از شرکت‌های روسی پس از تحریم محصولاتشان به منظور دور زدن تحریم‌ها و محدودیت‌های فروش، بخش‌هایی از زنجیره تأمین خودشان را به چین منتقل کرده‌اند. به عنوان مثال پس از تحریم خرید فلزات روسیه توسط آمریکا شرکت نور نیکل اعلام کرد که به منظور دورزدن تحریم‌ها قصد دارد یک سرمایه‌گذاری مشترک با یک شرکت چینی ایجاد کند و بخش‌هایی از ذوب مس را به چین منتقل کند.^{۴۲}

تجارت تهاتری

پس از تحریم‌هایی که بانک‌های روسی را از تجارت با دلار و یورو منع می‌کرد و بانک‌ها و موسسات مالی دیگر را در معرض تحریم‌های ثانویه آمریکا قرار می‌داد، چین و روسیه گاهی به تجارت مستقیم کالا با کالا در قالب تجارت تهاتری روی آورده‌اند. مبادلات پایاپای به روسیه و چین این امکان را می‌دهد تا مسائل پرداخت را دور بزنند، دید تنظیم‌کننده‌های غربی را نسبت به معاملات دوجانبه خود کاهش دهند و ریسک ارز را محدود کنند.^{۴۳}

در فوریه ۲۰۲۴، وزارت اقتصاد روسیه یک «راهنمای معاملات مبادله ای خارجی» منتشر کرد که به کسب و کارها در مورد نحوه استفاده از این روش برای دور زدن تحریم‌ها توصیه می‌کرد. این سند پیشنهاد ایجاد یک پلتفرم تجاری که به عنوان بستر این مبادلات عمل کند را مطرح کرد.^{۴۴}

هرچند این شیوه به دلیل پیچیدگی‌های موجود روش چندان مطلوبی نیست اما شواهدی بر مبنای انجام چنین معاملاتی بین چین و روسیه در این سال‌ها دیده شده است. مبادله خودروهای چینی با غلات روسی، فلزات روسی در برابر ماشین‌آلات و غیره.^{۴۵}

تسویه مستقیم با ارزهای محلی

چین و روسیه به‌طور فزاینده‌ای به جای استفاده از ارزهای متداول مانند دلار و یورو، تجارت خود را از طریق تسویه مستقیم با ارزهای محلی روبل و یوان (RMB) انجام می‌دهند. این اقدام همراه با شبکه‌های پرداخت و تسویه جایگزین چینی و روسی این اجازه را می‌دهد تراکنش‌های تجاری و مالی خارج از دسترس گسترده نظام مالی آمریکا انجام شود.

طبق داده‌های منتشرشده وزارت دارایی روسیه سهم تسویه مستقیم با روبل و یوان در تجارت میان دو کشور در سال پیش از جنگ در حدود ۱۵ تا ۲۰ درصد بود این در حالی‌است که در سه ماهه سوم سال ۲۰۲۵، این سهم به ۹۹.۱ درصد رسیده است.^{۴۶} علاوه بر این گزارشی از بانک اروپایی بازسازی و توسعه (EBRD) نشان داده بود که شرکت‌های روسی استفاده از یوان را در تسویه با شرکت‌های غیر چینی نیز افزایش داده‌اند.^{۴۷}

جایگزین کردن شبکه‌های پرداخت

در کنار رواج پرداخت‌های غیر دلاری، چین و روسیه سیستم‌های پرداخت و پیام‌رسانی مالی مستقل از نظام مالی غرب را نیز توسعه داده‌اند.

در آوریل ۲۰۲۵، رویترز گزارش داد که بانک‌های تحریم‌شده روسیه سیستمی به نام «مسیر چین» (China Track) ایجاد کرده‌اند که یک سیستم مبادله پایاپای (Netting System) غیرمتمرکز و کم‌هزینه است. این سیستم که برای حل مشکل توقف تراکنش‌های بانک‌های چینی با روسیه (به دلیل ترس از تحریم‌های ثانویه آمریکا از اواخر ۲۰۲۳) طراحی شده، شامل شبکه‌ای از بانک‌ها در کشورهای «دوست» روسیه است و بدون استفاده از سوئیفت یا هر حسابی که به سیستم مالی آمریکا مرتبط باشد، پرداخت‌ها را در هر دو جهت تسویه می‌کند.^{۴۸}

در کنار این راه‌کارهای کوتاه‌مدت، چین و روسیه برای مصون ماندن از سیستم پرداخت مالی آمریکا و پس از تحریم بانک‌های روسیه از سامانه پیام‌رسان مالی سوئیفت، شبکه‌های تسویه و پیام‌رسان‌های مالی بومی خود را ارتقا داده و استفاده از آن‌ها را رونق بخشیده‌اند. ناظران روسی از همه مؤسسات مالی مهم خواسته‌اند تا پایان سال ۲۰۲۵، «سیستم انتقال پیام‌های مالی» روسیه (SPFS) را به طور کامل به عملیات داخلی خود متصل کنند. در همین حال، سیستم چینی CIPS نیز تسویه‌های لحظه‌ای (Real-time) با بانک‌های اصلی روسیه فراهم کرده و امنیت دوگانه‌ای برای پرداخت‌های مرتبط با تجارت و لجستیک روسیه و چین ایجاد شده است. منابع چینی گزارش می‌دهند که تسویه‌هایی که پیش از این از طریق ارزهای ثالث ۳ تا ۵ روز زمان می‌برد، اکنون به ۱ تا ۲ روز کاهش یافته و در برخی معاملات خرد، پرداخت حتی به صورت لحظه‌ای انجام می‌شود.^{۴۹}

استفاده از ارزهای دیجیتال

روسیه و چین در تلاش برای دور زدن تحریم‌های مالی، به طور فزاینده‌ای از استیبل‌کوین‌هایی مانند USDT و همچنین ارزهای دیجیتال اصلی مانند بیت‌کوین و اتریوم در تجارت نفت استفاده می‌کند. خریداران چینی یوان را به واسطه‌ها پرداخت می‌کنند، واسطه‌ها آن‌ها را به استیبل‌کوین تبدیل می‌کنند، سپس استیبل‌کوین‌ها به صادرکنندگان روسی منتقل می‌شوند و در نهایت صادرکنندگان آن‌ها را به روبل تبدیل می‌کنند. این فرآیند واسطه‌های مالی غربی را کنار گذاشته و ریسک تحریم‌ها را کاهش می‌دهد.

نکته قابل توجه این است که با وجود آنکه چین محدودیت‌های شدیدی برای استفاده داخلی از رمزارزها اعمال می‌کند، با این حال، در زمینه تجارت انرژی با روسیه، به نظر می‌رسد مقامات برای تداوم تجارت معاملات با استیبل‌کوین را پذیرفته‌اند و با آن مخالفتی نکرده‌اند.^{۵۰}

علاوه بر این، چین در سال ۲۰۲۵، «سیستم پرداخت فرامرزی Renminbi Digital» را راه اندازی کرد که امکان تسویه مستقیم وجوه با یوان دیجیتال (e-CNY) را بدون نیاز به سیستم دلاری و سوئیفت فراهم می‌کند. بوریس تیتوف رئیس مشترک کمیته دوستی، صلح و توسعه روسیه و چین در نوامبر ۲۰۲۴ در فرایند تشویق کسب و کارهای روسی از این پلتفرم اعلام کرد، با وجود آنکه این پلتفرم دیجیتال در حال حاضر عمدتاً در اختیار سازمان‌های دولتی و بانک‌ها است، اما شرکت‌های معتبری ایجاد شده‌اند که این خدمات را به کسب و کارها ارائه می‌دهند.^{۵۱}

موازنه قدرت با آمریکا

اگر چه در چهار سال گذشته مقابله چین با تحریم‌های آمریکا عمدتاً بر فراهم کردن بسترهای مناسب برای دور زدن تحریم‌ها متمرکز شده‌است اما در پایان سال گذشته با رویداد بی سابقه‌ای مواجه بودیم. ترامپ در طی یک فرمان اجرایی به دولت این اختیار را داد که بر واردات کالا از کشورهایی که از روسیه نفت می‌خرند تعرفه اضافی اعمال کند.^{۵۲}

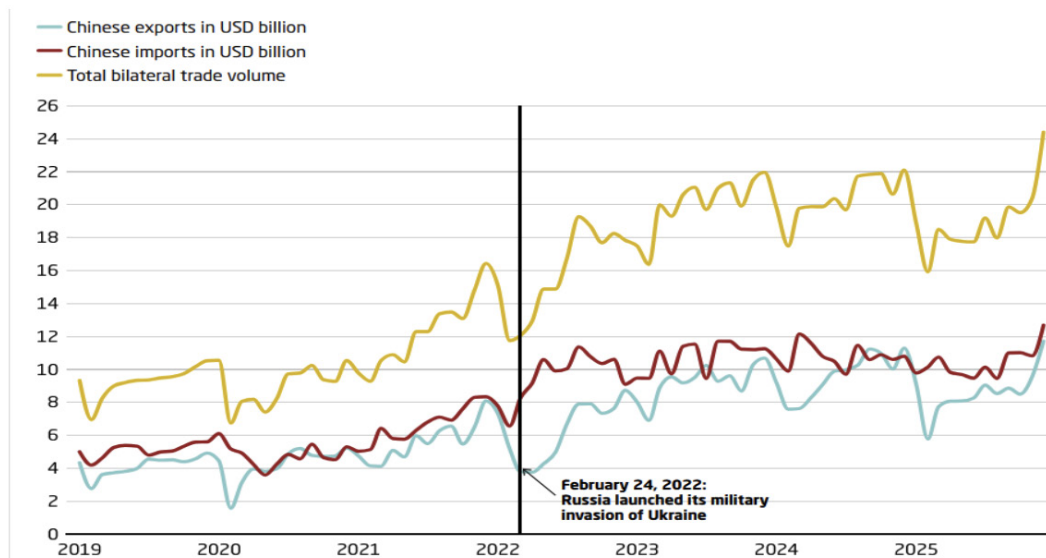
در پی این دستور تعرفه ۵۰ درصدی بر تمام کالاهای وارداتی از هند اعمال شد اما آمریکا علی‌رغم تهدیدهای سخت از اعمال آن بر چین به عنوان بزرگترین خریدار نفت روسیه خودداری کرد. این مواجهه ناشی از واکنش‌هایی بود که چین در آن سال بر تعرفه‌های اعمالی از آمریکا در جریان جنگ تجاری دوم داده بود. چین در جریان جنگ تجاری نشان داد که توان و اراده لازم برای ارائه پاسخ‌های شدید و اثرگذار بر اقتصاد جهانی و آمریکا را در صورت تهدید منافع حیاتی‌اش دارد. این امر دولت آمریکا را از اعمال این تعرفه بر چین بازداشت. در واقع می‌توان گفت چین بخشی از مواجهه خود با شبکه تحریمی آمریکا را در جریان قدرتمند شدن و ایجاد موازنه قدرت با آمریکا پیگیری می‌کند.

۶.۵. تقویت روابط اقتصادی با روسیه جهت افزایش تاب آوری‌ها در برابر تحریم‌ها

در چهار سال گذشته چین علی‌رغم تحریم‌های گسترده بر روسیه روابط تجاری و اقتصادی خود را با روسیه به شدت در تمامی حوزه‌ها افزایش داده است.

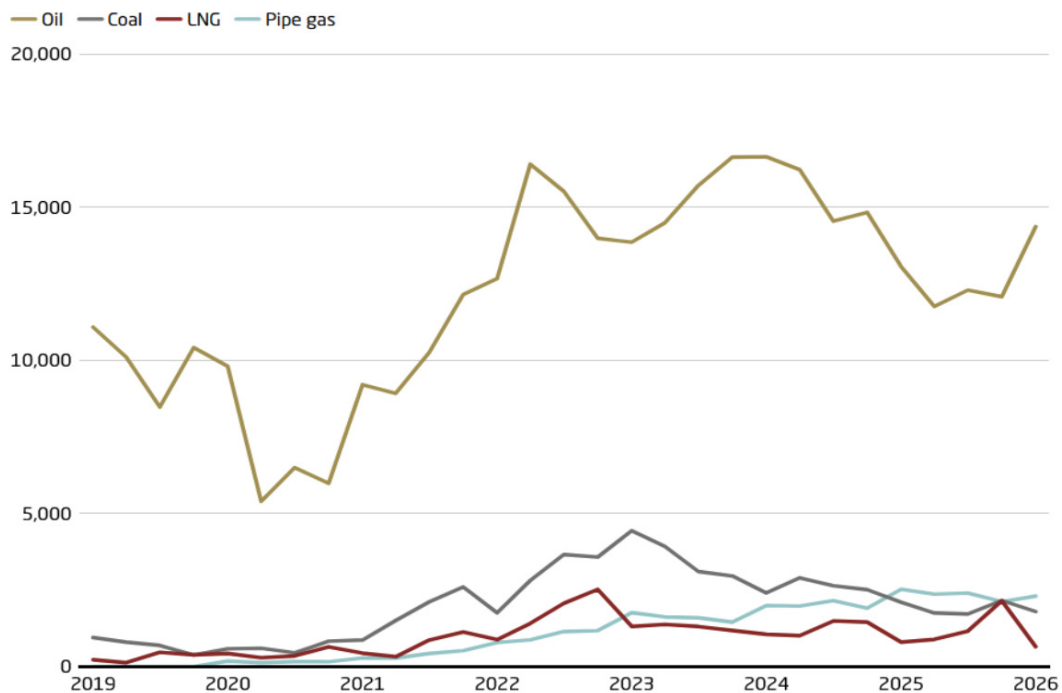
رشد روابط تجاری دوجانبه

تجارت دوجانبه چین و روسیه در سال ۲۰۲۴ به ۲۴۵ میلیارد دلار رسید که بیش از دو برابر سطح سال ۲۰۲۰ است.

نمودار 3- رشد تجارت روسیه و چین از سال ۲۰۲۲ تشدید شده است. 53

سرمایه‌گذاری چین در روسیه

پس از خروج گسترده شرکت‌های غربی از روسیه، شرکت‌های چینی حضور خود را در روسیه گسترش دادند. آن‌ها فراتر از تأمین‌کنندگان صرف کالا در چهار سال گذشته به طور عمیق‌تر در توسعه روسیه، ایجاد پایگاه‌های تولیدی و سیستم‌های خدماتی روسیه درگیر شده‌اند. مشابه وضعیت تجاری در این حوزه نیز عمدتاً شرکت‌های بزرگ چینی به دلیل نگرانی از تحریم‌های بین‌المللی حضور کمتری دارند و سرمایه‌گذاری‌ها شامل شرکت‌های کوچک‌تر و محلی چینی می‌شود.

بر اساس داده‌های محاسباتی سرویس تحلیل و بررسی کسب‌وکار روس‌پروفایل، از دسامبر ۲۰۲۱ تا فوریه ۲۰۲۶، تعداد شرکت‌هایی که مؤسس یا مؤسس مشترک آن‌ها شهروندان چینی بوده‌اند، از ۱,۴۳۴ شرکت به ۱۴,۷۹۸ شرکت افزایش یافته است. در همین دوره، تنها ۲,۶۵۳ شرکت از این نوع منحل شده‌اند. در حال حاضر، از میان کل سازمان‌های دارای مؤسس خارجی در روسیه، سهم سرمایه چینی از ۳.۶٪ در سال ۲۰۲۱ به ۲۲.۳٪ در سال ۲۰۲۶ یافته است.^{۵۵}

۶. شرکت‌های تحریم شده چینی

همانطور که پیش‌تر اشاره شد، با گذشت زمان تحریم‌های اعمالی بر روسیه بر هدف قراردادن مسیرهای دورزدن تحریم‌ها متمرکز شدند. وزارت امور خارجه آمریکا در ژوئن ۲۰۲۴، اعلام کرد که واردات فناوری‌ها و مواد دو منظوره از چین «شکاف‌های حیاتی در چرخه تولید دفاعی روسیه برای تولید سلاح، افزایش تولید دفاعی و تقویت پایگاه نظامی-صنعتی آن را پر می‌کند». بین فوریه ۲۰۲۲ تا اوت ۲۰۲۵، دفتر صنعت و امنیت وزارت بازرگانی آمریکا تعداد ۱۲۵ نهاد چینی یا هنگ‌کنگی را به دلیل «ارائه حمایت به ارتش و یا صنعت دفاعی روسیه» به فهرست نهادها (Entity List) اضافه کرده است.^{۵۸}

با این حال، شرکت‌ها و مؤسسات مالی بزرگ چینی توانسته‌اند با تدابیر دولت‌های چین و روسیه که بالاتر به آن‌ها اشاره شد، از تحریم‌های آمریکا محفوظ بمانند. چین با کم کردن هزینه‌های بزرگ و پذیرش سقفی از هزینه‌ها روابط خود را با روسیه گسترش داده است.

۷. مقاوم سازی چین در برابر تحریم‌ها

یکی از مهم‌ترین اقدامات چین در قبال تحریم‌های روسیه را می‌توان، رصد، ارزیابی، پیش‌بینی و آمادگی نسبت به اقدامات مشابه دانست. گزارش‌ها نشان می‌دهد که در ماه‌های پس از آغاز جنگ اوکراین، چین یک گروه بین‌سازمانی در عالی‌ترین سطوح دولتی به ریاست هی لیفنگ، معاون نخست وزیر چین و مدیر دفتر کمیسیون مرکزی امور مالی و اقتصادی را زیر نظر شی جی پینگ، برای مطالعه تأثیر تحریم‌های غرب علیه روسیه، تجزیه تحلیل چگونگی کاهش تأثیر تحریم‌های احتمالی در صورت بروز درگیری برسر تایوان ایجاد کرده است. به عنوان بخشی از این تلاش، مقامات چینی به طور دوره‌ای به مسکو سفر می‌کردند تا با بانک مرکزی روسیه، وزارت دارایی روسیه و سایر آژانس‌های روسیه درگیر در مقابله با تحریم‌ها دیدار کنند.^{۵۹}

۸. جمع‌بندی

تحریم‌های اعمالی بر روسیه در چهار سال اخیر گسترده‌ترین تحریم‌هایی بوده است که به طور یکجانبه بر یک کشور اعمال شده‌است و تقریباً به‌طور ناگهانی روسیه را از بخش‌های وسیعی از اقتصاد جهانی جدا کردند. این تحریم‌ها که با هدف قطع روسیه از شبکه مالی بین‌المللی، قطع درآمدهای روسیه و محدود کردن توانایی روسیه برای تأمین کالاهای با کاربرد دوگانه مورد استفاده در میدان جنگ اعمال شده‌اند، اگر چه تاحدی توانایی‌های روسیه را برای تأمین مالی و تجهیز تجهیزات جنگی کاهش داده‌اند، اما نتوانسته‌اند فشار قابل توجهی بر روسیه وارد کرده و او را از پیگیری اهدافش در جنگ اوکراین باز دارند. این ناکامی در شاخص‌های اقتصاد کلان روسیه در سال‌های اخیر خود را به خوبی نشان داده است اما باید به این نکته توجه کرد که چین نقش بسزایی در موفقیت روسیه در مقابله با تحریم‌ها داشته است.

چین به عنوان بازیگری مستقل از روسیه با پذیرش سقفی از هزینه‌ها، با افزایش حجم تجارت، خرید انرژی، تأمین کالاهای با کاربرد دوگانه مورد نیاز روسیه و جایگزین کردن برخی سرمایه‌های غربی خارج شده از روسیه اثر تحریم‌ها را کاهش داده و تاب‌آوری روسیه را در برابر فشارهای اقتصادی آمریکا و متحدانش افزایش داده است.

شواهد نشان می‌دهد که این موفقیت ناشی از هماهنگی راهبردی میان چین و روسیه است. در سطوح بالای حاکمیتی، چین و روسیه نگاه‌های خود به تحولات حاکم بر نظم بین‌المللی را هم‌راستا کرده‌اند، هر دو پذیرفته‌اند که نظم بین‌المللی مبتنی بر هژمونی آمریکا در حال فروپاشی است و تحولات برای شکل‌گیری یک نظام چند قطبی شدت گرفته است. دو کشور به صورت مستقل اما هم‌راستا برای سرعت بخشیدن و جهت‌دهی این تحولات به سمت آینده مطلوب تلاش می‌کنند. چین و روسیه، تلاش‌های آمریکا برای تحریک اوکراین در برابر روسیه و حمایت از او در این جنگ را در راستای تضعیف نیروهای خواهان تغییر نظم دیده و تفسیر و لذا تلاش‌های خودشان را در مقیاس کلان با این هدف هماهنگ می‌کنند. چین حمایت از روسیه را برای مقابله با جبهه متحد غرب در جنگ اوکراین و تحریم‌های اعمالی بر روسیه را هم در این راستا دیده و منفعت خود را در مقاومت روسیه و تداوم جنگ ارزیابی می‌کند؛ لذا گام‌های بلندی را برای تقویت تجارت با روسیه با وجود شدیدترین تحریم‌ها برداشته است.

همزمان دو کشور با درک پیوستگی عمیق منفعت مشترکشان در مقابله با نظام تحریم‌های مالی و اقتصادی غرب، از بستر تحریم‌های اعمالی بر روسیه، فعالانه برای تضعیف این نظم گام برداشته‌اند و مجموعه‌ای از راهبردهای کوتاه مدت و بلند مدت را برای بی‌اثر کردن تحریم‌ها استفاده کرده‌اند. این راهکارها، هم آمریکا را در مهار روسیه ناکام می‌گذارد و هم این فرصت را برای چین فراهم کرده است که تاب‌آوری خود را در برابر تحریم‌های گسترده‌تر احتمالی غرب علیه خودش در آینده افزایش دهد.

این هماهنگی راهبردی در سطح کلان، منجر به همکاری‌های تاکتیکی میان بخش‌های مختلف دو کشور برای تضعیف نظام تحریم‌های آمریکا و متحدانش و بی‌اثرکردن آن‌ها بر روسیه شده است. سیاست‌گذاری‌های جریان‌های مالی و تجاری دو کشور را در راستای این هدف هدایت کرده است و منجر به خلق و توسعه راه‌های متناسب برای گذار از تحریم‌ها شده است و در نهایت بخش دولتی و خصوصی دو کشور با حرکت در مسیر ایجاد شده، با کمترین هزینه به منافع حداکثری دست پیدا کرده‌اند اما ایران و چین علی‌رغم وجود زمینه‌های متعدد که نشان دهنده‌ی همسو بودن آن‌ها در فضای بین‌المللی است، به دلیل جدی نگرفتن گفت‌وگوهای سطح بالا و راهبردی با یکدیگر پیرامون مولفه‌های مهمی همچون تحولات و سیر آن‌ها، نظم آینده و جایگاه هر کدام از بازیگران در این تحولات به ذهنیت مشترک نرسیده‌اند و این موجب شده است که همکاری‌های دو کشور به سطح راهبردی ارتقا پیدا نکند. چیزی که در همکاری بین چین و روسیه در سطح خوبی مشاهده می‌شود و محرک بخش‌های خردتر در جریان اقتصادی و تجاری بوده است.

۱. Welt, C., Archick, K., Nelson, R. M., & Rennack, D. E. (2019). U.S. sanctions on Russia (Report No. R45415). Congressional Research Service. <https://www.congress.gov/crs-product/R45415>
۲. U.S. Department of Commerce. (2022, February 24). U.S. Department of Commerce & Bureau of Industry and Security Russia and Belarus rule fact sheet. <https://www.commerce.gov/news/fact-sheets/2022/02/us-department-commerce-bureau-industry-and-security-russia-and-belarus>
۳. Office of Space Commerce. (2021, March 18). New Russian sanctions include commercial space launch activities. U.S. Department of Commerce. <https://space.commerce.gov/new-russian-sanctions-include-commercial-space-launch-activities/>
۴. U.S. Department of the Treasury. (2023, April 12). Treasury sanctions networks facilitating sanctions evasion and supporting Russia's military-industrial base. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2404>
- U.S. Department of the Treasury. (2024, October 30). Treasury takes aim at third-country sanctions evaders and Russian producers supporting Russia's military-industrial base. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2700>
۵. U.S. Department of the Treasury. (2023, February 3; revised December 20, 2023). OFAC guidance on implementation of the price cap policy for crude oil and petroleum products of Russian Federation origin. Office of Foreign Assets Control. <https://ofac.treasury.gov/media/929501/download?inline>
۶. U.S. Department of the Treasury, Office of Foreign Assets Control. (2023, February 14). 31 CFR Part 591—Rules and regulations (Federal Register notice). <https://ofac.treasury.gov/media/931021/download?inline>
۷. Gazprom Neft
۸. Surgutneftegas
۹. Rosneft
۱۰. Lukoil
۱۱. U.S. Department of the Treasury, Office of Foreign Assets Control. (2025, January 10). Treasury intensifies sanctions against Russia by targeting Russia's oil production and exports. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2777>
۱۲. U.S. Department of the Treasury, Office of Foreign Assets Control. (2025, January 10). Treasury intensifies sanctions against Russia by targeting Russia's oil production and exports. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2777>
۱۳. Joselow, M. (2024, May 13). U.S. bans Russian uranium imports, key to nuclear fuel supply. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/business/2024/05/13/russian-uranium-imports-ban/>
۱۴. U.S. Department of the Treasury. (2024, April 12). United States and United Kingdom take action to reduce Russian revenue from metals. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2249>
۱۵. EveryCRSReport.com. (2024, June 10). Russia's war on Ukraine: U.S. policy and the role of Congress (CRS Report No. IF12277) [PDF]. https://www.everycrsreport.com/files/2024-06-10_IF12277_b849e9647cd678752d8806eca030493e36590b2e.pdf
۱۶. U.S. Department of the Treasury. (2022, February 24). U.S. Treasury announces unprecedented & expansive sanctions against Russia, imposing swift and severe economic costs. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0608>
۱۷. Walt, S. M. (2021, October 15). Will Europe ever really confront China? Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2021/10/15/will-europe-ever-really-confront-china/>
۱۸. Martina, M., & Brunnstrom, D. (2024, April 16). Blinken to raise China's support for Russia's defense industrial base during visit. Reuters. <https://www.reuters.com/world/blinken-raise-chinas-support-russias-defense-industrial-base-during-visit-2024-04-16/>
۱۹. U.S. Department of the Treasury. (2024, May 31). Remarks by Deputy Secretary of the Treasury Wally Adeyemo at Atlantik Brücke and the Transatlantic Business Initiative event [Press release]. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2387>
۲۰. فهیومی، فاطمه (۱۴۰۳)، جنگ اوکراین و تاثیر آن بر همراهی اروپا با آمریکا در رقابت استراتژیک با چین، <https://isacenter.ir/4140307180841/>
۲۱. <https://www.nato.int/strategic-concept/>
۲۲. Bermingham, F. (2022, December 23). Chinese ambassador admits Russian invasion of Ukraine has hurt relations with EU. South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3204398/chinese-ambassador-admits-russian-invasion-ukraine-has-hurt-relations-eu>
۲۳. Embassy of the People's Republic of China in the United Kingdom. (2021, June 29). Joint statement between China and Russia on the extension of the Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation. https://gb.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202106/t20210629_9038595.htm
۲۴. Xinhua News Agency. (2022, February 4). Joint statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the international relations entering a new era and the global sustainable development. http://www.news.cn/english/2022-02/04/c_1310465801.htm
۲۵. Andrieu, P. (2025). China's strategy in the Ukraine war and shaping the post-conflict order. Asia Society Policy Institute. <https://asiasociety.org/policy-institute/chinas-strategy-ukraine-war-and-shaping-post-conflict-order>

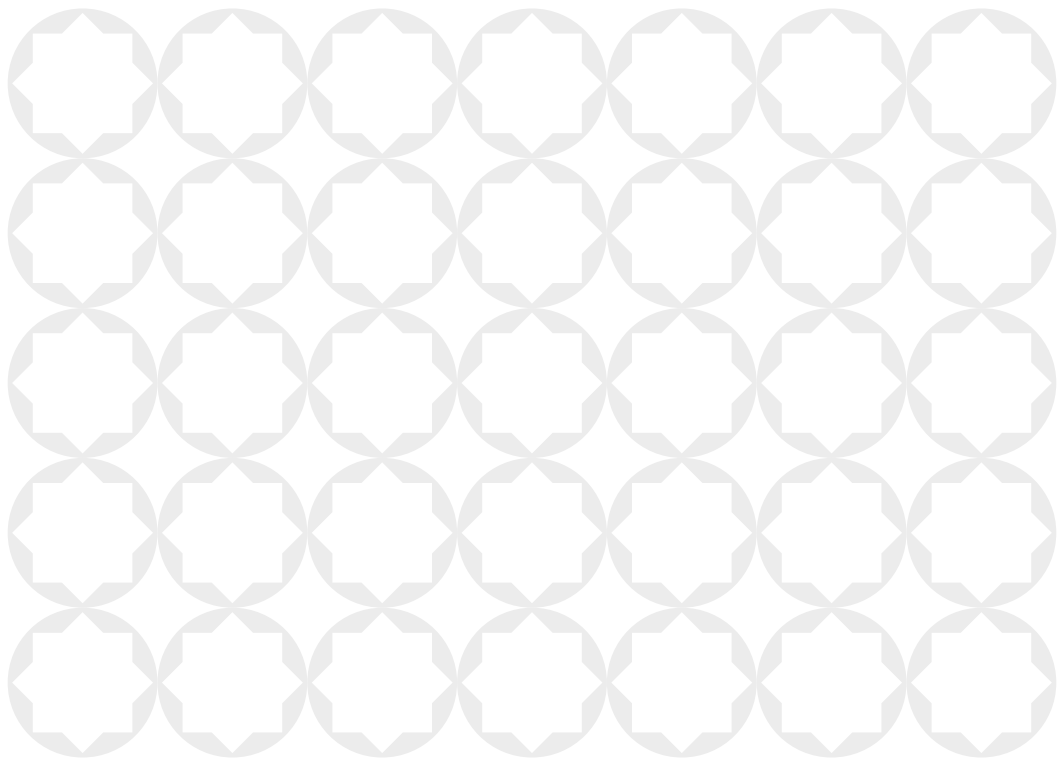

٣٦. Gosselin-Malo, E. (2023, October 23). Ukraine continues to snap up Chinese DJI drones for its defense. C4ISRNET. <https://www.c4isrnet.com/global/europe/2023/10/23/ukraine-continues-to-snap-up-chinese-dji-drones-for-its-defense/>
٣٧. South China Morning Post. (2022, February 13). China says US sanctions over Ukraine should not affect lawful business activities. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3168725/china-says-us-sanctions-over-ukraine-should-not-affect-lawful>
٣٨. Ministry of Commerce of the People's Republic of China. (2022, April 14). Press briefing of the Ministry of Commerce (April 14, 2022) [Archived webpage]. Internet Archive. <https://web.archive.org/web/20220415020636/http://www.mofcom.gov.cn/xwfbh/20220414.shtml>
٣٩. Ukrainska Pravda. (2024, April 10). CIA: No direct evidence of Chinese weapons shipments to Russia. <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/04/10/7450541/>
- U.S. Department of Defense. (2023, February 28). U.S. officials urge China not to ship arms to Russia. <https://www.war.gov/News/News-Stories/Article/Article/3314089/us-officials-urge-china-not-to-ship-arms-to-russia/>
٣٥. Lin, B., Hart, B., Li, L., Grant-Chapman, H., Tinsley, T., & Hung, F. (2025, September 30). CRINK security ties: Growing cooperation, anchored by China and Russia. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/crink-security-ties-growing-cooperation-anchored-china-and-russia>
٣١. KSE Institute. (2024, January). Challenges of export controls enforcement: How Russia continues to import components for its military production. Kyiv School of Economics. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/01/Challenges-of-Export-Controls-Enforcement.pdf>
٣٣. Sher, N. (2024, May 6). Behind the scenes: China's increasing role in Russia's defense industry. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2024/05/behind-the-scenes-chinas-increasing-role-in-russias-defense-industry>
٣٣. همان
٣٤. همان
٣٥. The Moscow Times. (2026, February 20). China exporting drones to Russia via Thailand – Bloomberg. <https://www.themoscowtimes.com/2026/02/20/china-exporting-drones-to-russia-via-thailand-bloomberg-a92016>
٣٦. Bloomberg News. (2025, July 8). China's suppliers key for Russian drones in war against Ukraine, documents show. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-07-08/china-s-suppliers-key-for-russian-drones-in-war-against-ukraine-documents-show>
٣٧. Sberbank
٣٨. Reuters. (2025, June 19). Russia's Sberbank sees 50% increase in Chinese businesses opening accounts in past year. <https://www.reuters.com/business/finance/russias-sberbank-sees-50-increase-chinese-businesses-opening-accounts-past-year-2025-06-19/>
٣٩. Nikkei Asia. (2022, April 30). Chinese regions chase business opportunities in Russia as West exits. <https://asia.nikkei.com/politics/ukraine-war/chinese-regions-chase-business-opportunities-in-russia-as-west-exits>
٤٠. Chiusa, S. (2025, March 27). Russia's shadow fleet: A masterclass in sanctions evasion. Geopolitical Monitor. <https://www.geopoliticalmonitor.com/russias-shadow-fleet-a-masterclass-in-sanctions-evasion/>
٤١. Radio Free Europe/Radio Liberty. (2025, October 24). China, Russia oil sanctions: Lukoil, Rosneft and evasion tactics amid Ukraine war. <https://www.rferl.org/a/china-russia-oil-sanctions-lukoil-rosneft-evasion-ukraine-trump/33569580.html>
٤٢. The Barents Observer. (2024, April 24). Nornickel moves production to China to circumvent sanctions/141564 <https://www.thebarentsobserver.com/industry-and-energy/nornickel-moves-production-to-china-to-circumvent-sanctions/141564>
٤٣. Asia Financial. (2024, August 8). China, Russia may use barter trade deals to avoid bank scrutiny. <https://www.asiafinancial.com/china-russia-may-use-barter-trade-deals-to-avoid-bank-scrutiny>
٤٤. Reuters. (2025, September 15). Wheat for Chinese cars? Russia turns to barter to skirt sanctions. <https://www.reuters.com/business/finance/wheat-chinese-cars-russia-turns-barter-skirt-sanctions-2025-09-15/>
٤٥. Business Standard. (2025, October 6). Barter trade Russia China Iran Pakistan global sanctions impact India. https://www.business-standard.com/world-news/barter-trade-russia-china-iran-pakistan-global-sanctions-impact-india-125100600722_1.html
٤٦. Business Standard. (2025, October 6). Barter trade Russia China Iran Pakistan global sanctions impact India. https://www.business-standard.com/world-news/barter-trade-russia-china-iran-pakistan-global-sanctions-impact-india-125100600722_1.html
٤٧. Snegovaya, M., Fenton, N., & Dolbaia, T. (2025, September 4). CRINK economic ties: Uneven patterns of collaboration. Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/crink-economic-ties-uneven-patterns-collaboration>
٤٨. Reuters. (2025, April 22). China Track bank netting system shields Russia-China trade from Western eyes. <https://www.reuters.com/business/finance/china-track-bank-netting-system-shields-russia-china-trade-western-eyes-2025-04-22/>

- ㉟. Gzeliantt. (2026, January 6). 俄罗斯跨境物流支付便利化本币结算覆盖范围扩大 [Russian cross-border logistics payment facilitation expands coverage of local currency settlement]. Retrieved April 26, 2026, from <https://www.gzeliantt.com/news/view/id/741.html>
- ㊱. Hua-Tsai Financial Network (Finet.hk). (2025, May 8). Stablecoins: Redefining global trade beyond sanctions [Expert column]. Retrieved April 26, 2026, from https://finet.hk/newscenter/kol_content/681c2cb7800d4578d0512cf9
<https://isacenter.ir/4140307180841/>
- ㊲. TASS Russian News Agency. (2025, November 24). Digital yuan already used in trade bypassing SWIFT, digital ruble next — Russian official [News article]. Retrieved April 26, 2026, from <https://tass.com/economy/2047915>
- ㊳. The White House. (2025, August). Fact sheet: President Donald J. Trump addresses threats to the United States by the Government of the Russian Federation.
<https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/08/fact-sheet-president-donald-j-trump-addresses-threats-to-the-united-states-by-the-government-of-the-russian-federation/>
- ㊴. Mercator Institute for China Studies. (n.d.). China-Russia dashboard: Facts and figures on a special relationship. Retrieved April 29, 2026, from <https://merics.org/en/china-russia-dashboard-facts-and-figures-special-relationship>
- ㊵. Centre for Research on Energy and Clean Air (CREA). (2026, March 12). February 2026 — Monthly analysis of Russian fossil fuel exports and sanctions. Retrieved April 26, 2026, from <https://energyandcleanair.org/february-2026-monthly-analysis-of-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>
- ㊶. Mercator Institute for China Studies. (2026). China-Russia dashboard: Facts and figures on a special relationship.
<https://merics.org/en/china-russia-dashboard-facts-and-figures-special-relationship>
- ㊷. Zhang, Y. (2026, April 13). 在俄羅斯的陸資企業數量五年內增長十倍 [Number of Chinese-funded enterprises in Russia increases tenfold in five years]. (Trade Mag, Trans.). 經貿透視雙周刊 (Trade Magazine). Retrieved April 26, 2026, from <https://www.trademag.org.tw/page/newsid1?id=7926175&iz=6>
- ㊸. U.S. Department of State, Office of the Spokesperson. (2024, June 12). Taking additional measures to degrade Russia's wartime economy [Fact sheet]. <https://www.state.gov/taking-additional-measures-to-degrade-russias-wartime-economy/>
- ㊹. U.S.-China Economic and Security Review Commission. (2025, November 14). China's facilitation of sanctions and export control evasion [Staff research report]. https://www.uscc.gov/sites/default/files/2025-11/Chinas_Facilitation_of_Sanctions_and_Export_Control_Evasion.pdf
- ㊺. <https://www.wsj.com/world/china/china-is-studying-russias-sanctions-evasion-to-prepare-for-taiwan-conflict-5665f508>

ISA CENTER
International & Strategic
Analysis Center